

Humanistyczny egzamin gimnazjalny

Oblicza władzy

Tekst I

O cnotce i szlachetności sławnego Bolesława¹

Taka była okazałość rycerska króla Bolesława, a nie mniejszą posiadał cnotę posłuszeństwa duchowego. Boga czcił z najwyższą pobożnością. Kościół święty wywyższał i obсыpywał go królewskimi darami. Miał też ponadto pewną wybitną cechę sprawiedliwości i pokory; gdy mianowicie ubogi wieśniak lub jakaś kobiecina skarżyła się na któregoś z książąt lub komesów², to chociaż był ważnymi sprawami zajęty i otoczony licznymi szeregami magnatów i rycerzy, nie pierwej ruszył się z miejsca, aż po kolei wysłuchał skargi żalącego się. I tak wieśniaka napominał, jak ojciec syna, by zaocznie bez przyczyny nie oskarżał i aby przez niesłuszne oskarżenie na siebie samego nie ściągnął gniewu. Oskarżony na wezwanie bez zwłoki co prędzej przybywał. O jakże wielką była roztropność i doskonałość Bolesława, który w sądzie nie miał względu na osobę, a narodem rządził tak sprawiedliwie, a chwałę Kościoła i dobro kraju miał za najwyższe przykazanie! A do tej sławy i godności doszedł Bolesław sprawiedliwością i bezstronnością, tymi samymi cnotami, które początkowo zapewniły wzrost potęgę państwa rzymskiego. Bóg wszechmogący udzielił Bolesławowi tyle dzielności, potęgi i zwycięstw, ile w nim samym obaczył dobroci i sprawiedliwości wobec siebie oraz wobec ludzi.

¹ Opracowano na podstawie: Anonim tzw. Gall³, „Kronika polska”, Wrocław 1982

¹ **Bolesław** – Bolesław Chrobry, jeden z bohaterów pierwszej części Kroniki

² **komes** – dostojnik zarządzający określonym terenem

³ **Anonim Gall** – żyjący na przełomie XI i XII w. najprawdopodobniej francuski benedyktyn, autor najstarszej kroniki polskiej pisanej w języku łacińskim.

Na podstawie tekstu I rozwiąż zadania: 1. – 5.

Zadanie 1. (0 – 1)
Co jest celem przytoczonego fragmentu kroniki?

- A. Negatywna ocena sposobu sprawowania władzy przez Chrobrego.
B. Przedstawienie Bolesława Chrobrego jako ideału władcy.
C. Analiza i ocena sytuacji historycznej przedstawionej w tekście.
D. Ukazanie fantastycznej wizji początków państwa polskiego.

Zadanie 2. (0-1)
Jakim synonimem można zastąpić słowo „cnota” w przedostatnim zdaniu tekstu?

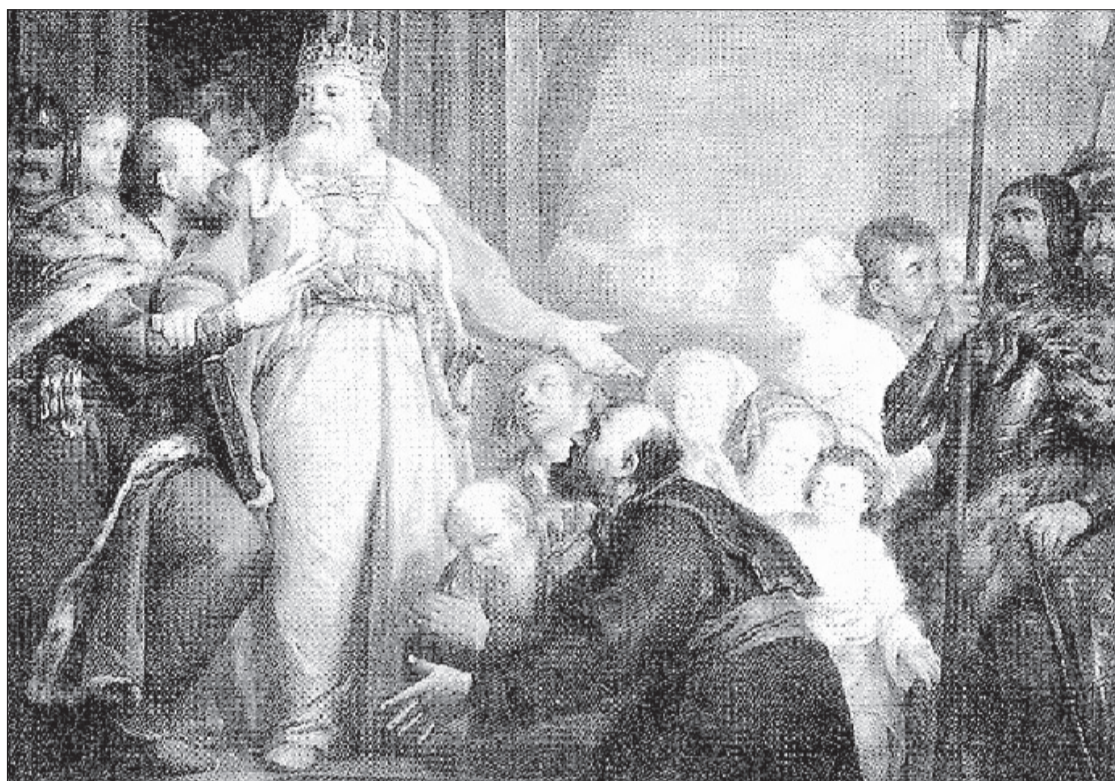
- A. zasługami
B. zaletami
C. umiejętnościami
D. zdolnościami

Zadanie 3. (0-1)
Którą z zalet Bolesława jako władcy kronikarz ilustruje przykładem?

- A. dzielność
B. pobożność
C. sprawiedliwość
D. roztropność

Zadanie 4. (0-1)
Który z cytatów ukazuje wartości, jakimi kierował się król Bolesław?

- A. (...) chwałę Kościoła i dobro kraju miał za najwyższe przykazanie!
B. O jakże wielką była roztropność i doskonałość Bolesława (...).
C. Miał też ponadto pewną wybitną cechę sprawiedliwości i pokory (...).
D. Bóg wszechmogący udzielił Bolesławowi tyle dzielności, potęgi i zwycięstw (...).

Marceli Bacciarelli: „Kazimierz Wielki słucha próśb chłopów”, 1785-1786. Za: Maria i Bogdan Suchodolscy „Polska. Narod a sztuka”, Warszawa 1988.

¹ **Marceli Bacciarelli (1731-1818)**, Włoch, nadworny malarz Stanisława Augusta

Zadanie 5. (0-1)
Kim był Bolesław Chrobry?
A. Pierwszym królem Polski.
B. Księciem Polan, który przyjął chrzest.
C. Założycielem dynastii Jagiellonów.
D. Następnym królem po Mieszku I.

Na podstawie wyżej przedstawionej reprodukcji rozwiąż zadania: 6. – 9.

Zadanie 6. (0-1)
Wskaż podobieństwo między tekstem I a obrazem Bacciarellego.
A. Oba dzieła ukazują troskę władcy o poddanych.
B. Bohaterem obydwu tekstów jest ten sam król.
C. Oba dzieła reprezentują tę samą dziedzinę sztuki.
D. Oba teksty kultury zostały stworzone w tej samej epoce.

Zadanie 7. (0-1)
Gdzie malarz umieścił postać, która wyraża prośby do króla w imieniu chłopów?
A. Po lewej stronie obrazu.
B. Skrajnie po prawej stronie.
C. Na pierwszym planie.
D. Na drugim planie.

Zadanie 8. (0-1)
Co w postaci króla podkreśla jego życzliwość dla chłopów?
A. Siwe włosy i długa broda.
B. Kontakt z postaciami stojącą obok.
C. Korona i płaszcz z gronostajami.
D. Ręce otwarte szerokim gestem.

Zadanie 9. (0-1)
Jaki kierunek w malarstwie reprezentuje obraz Bacciarellego?
A. impresjonizm
B. realizm
C. abstrakcjonizm
D. kubizm

Tekst II

Wśród zwierząt? Jakie zasady panują w stadzie?
■ Obowiązuje bezwzględne posłuszeństwo. Nie ma sytuacji, że szef mówi jedno, a ja robię coś innego.
A ten szef kim jest?
■ U słoni na przykład jest stara słonica.
Stara! Dlaczego?
■ Decyduje przydatność. Bo dla słoni najważniejsza jest woda. Całe stado ginie z powodu suszy. A stara słonica z racji doświadczenia, które nabyła, chowając dzieci, najlepiej ze wszystkich wie, jak

trafić do wody, w którą stronę pójść, by ją znaleźć. Słonie trwają przy niej do ostatnich chwil życia. Kiedy umiera, podtrzymują ją na trąbach, a kiedy skona, warują przy niej tak długo, aż ostygnie. By drapieżniki żywej nie rozdarły. A potem na szefa wybierają następną starą słonicę.

A małpy?
■ Dziesiątki wykarmlałam od niemowlaka, smoczkiem. I po tych kilkudziesięciu latach życia z nimi mogę powiedzieć, że małp nie da się podporządkować. Naprawdę się nie da.

Ale szef jakoś sobie z nimi radzi.
■ Bo też małpa. W stadzie jednego gatunku obowiązują żelazne prawa.

Które jest najważniejsze?
■ Przetrwać. Urodzić silne, mocne potomstwo. Zachować gatunek. A wie pani, jak szef wymusza na małpach posłuszeństwo?

Kłapie zębami?
■ Nie, nie, to u wilków basior¹ kłapie i atakuje zębami. Albo łapą uderza o ziemię i stroi przy tym przedziwne miny. A jak nie podziała, to gryzie w pośladek. Małpy zaś często posłuszeństwo wymuszają wzrokiem. Szef nie musi nic robić, wystarczy, jak na którąś groźnie spojrzy. Tym spojrzeniem może ją zresztą zagnębić na śmierć. Bo taka karcona małpa nie sięgnie po jedzenie, nie przybliży się do stada, będzie siedziała w kącie i może zginąć z głodu.

Nikt nie stanie w jej obronie?
■ Przeciwko szefowi? Nikt.

To kto zostaje tym szefem?!
■ Robiono wiele badań. Normalnie jest tak, że do szefostwa trzeba przygotowywać się od dziecka. W stadzie małp między maluchami stale odbywają się jakieś przepychanki. Sprawdzanie, kto jest silniejszy, a kto słabszy, kogo można za ogon pociągnąć, a kogo szarpnąć za grzywę. Przyszły szef wychowuje się więc w grupie i cały czas pokazuje, co potrafi. A stado go obserwuje, jaki jest – twardy zawodnik czy słabizna. Jak słabizna, to będzie siedział w kącie i jadł to, co najgorsze. Jeśli okaże się stanowczy, ma szansę zostać szefem i wszyscy będą go słuchać.

Od razu?
■ Nie, nie, potrzebna jeszcze dobra okazja. Taka chwila próby. Szefem zostaje małpa, która w chwilach zagrożenia potrafi podjąć właściwą decyzję, stanąć w obronie stada i to stado obronić.

Rozmawiają: Teresa Toruńska z Hanną Gucwińską.
Opracowano na podstawie: „Duży Format. Magazyn »Gazety Wyborczej«”, 29.09.2003.

¹ **basior** – dorosły samiec wilka

Na podstawie tekstu II rozwiąż zadania: 10. – 14.

Zadanie 10. (0-1)
Tekst II jest fragmentem
A. dramatu.
B. scenariusza.
C. wywiadu.
D. reportażu.

Zadanie 11. (0-1)
Co jest tematem tekstu II?
A. Przejawy agresji u zwierząt.
B. Zdobywanie pokarmu przez zwierzęta.
C. Dominacja przywódcy w stadzie.
D. Wychowywanie młodych przez zwierzęta.

Zadanie 12. (0-1)
Co jest najważniejszym prawem obowiązującym w stadzie małp?
A. Potrzeba znalezienia wody i pokarmu.
B. Podporządkowanie sobie innych stad.
C. Zachowanie lojalności wobec przywódcy.
D. Przetrwanie, czyli zachowanie gatunku.

Zadanie 13. (0-1)
Jaką umiejętnością powinien odznaczać się przywódca stada słoni?
A. Uczestnictwa w zabawach.
B. Podejmowania decyzji.
C. Poszukiwania wody.
D. Wymuszania posłuszeństwa.

Zadanie 14. (0-1)
Jakim językiem posługują się osoby mówiące w tekście II?
A. literackim
B. naukowym
C. urzędowym
D. potocznym

Kto mówi?	Jak charakteryzuje lwa?	Jakie ma intencje?
narrator	„pokorny”	ironia
lis		
owca		

Tekst III

Lew pokorny
Żle zmyślać, źle i prawdę mówić w pańskim dworze Lew, chcąc wszystkich przeświadczyć o swojej pokorze, Kazał się jawnie ganić. Rzekł lis: „Jesteś winny,

Boś zbyt dobry, zbyt łaskaw, zbytynie dobroczynny”.
Owca widząc, że kontent², gdy liszka ganiła,
Rzekła: „Okrutnyś, żarłok, tyran”. –
Już nie żyła.
Ignacy Krasicki „Utwory wybrane”,
Warszawa 2003 r.
¹ **przeświadczyć** – przekonać
² **kontent** – zadowolony

Na podstawie tekstu III rozwiąż zadania: 15. – 21.

Zadanie 15. (0-1)
Wiersz Ignacego Krasickiego jest
A. fraszką.
B. bajką.
C. balladą.
D. hymnem.

Zadanie 16. (0-1)
Utwór ma charakter alegoryczny, bo
A. ukazuje w sposób krytyczny świat zwierząt.
B. jest opowieścią o treści fantastycznej.
C. jest regularnym wierszem sylabicznym.
D. w sposób przenośny opowiada o ludziach.

Zadanie 17. (0-1)
Alegoriami jakich cech ludzkich są zwierzęta występujące w tekście III? Wskaż poprawnie dobrane nazwy zwierząt i cech.
A. lew – tyrania, lis – przebiegłość, owca – naiwność
B. lew – duma, lis – chciwość, owca – łagodność
C. lis – drapieżność, lew – tyrania, owca – naiwność
D. owca – łagodność, lew – pycha, lis – drapieżność

Zadanie 18. (0-1)
Uogólnienie (morał), zilustrowane przez fabułę, zawarte jest w wersji
A. pierwszym.
B. drugim.
C. czwartym.
D. szóstym.

Zadanie 19. (0-1)
Jaka prawda o świecie wynika z wiersza Krasickiego?
A. Rządzący w świecie są mądrzy i łaskawi.
B. Świat zdominowany jest przez ludzi naiwnych.
C. Światem rządzą siła i przebiegłość.
D. W świecie panuje wolność słowa.

Zadanie 20. (0-1)
Jaki model sprawowania władzy został przedstawiony w utworze?
A. demokracja szlachecka
B. anarchia
C. absolutyzm
D. oligarchia magnacka

Zadanie 21. (0-2)
Uzupełnij tabelę według wzoru; wpisz epitetę, za pomocą których lis i owca charakteryzują lwa oraz intencje, którymi się kierują.

Tekst IV

Sofokles, Antygona (fragment epejsodionu III)
Kreon
A więc w mym wieku mam mądrości szukać I brać nauki u tego młokosa?
Haimon
Nauki słuszne; a jeśli ja młody,